

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI KISMİ BİR SU SAVAŞI MI?

Dursun Yıldız

Su Politikaları Uzmanı -Hidroplitik Akademi Direktörü

Kuzey Kırım Kanalı Güney Ukrayna ve Kırım Yarımadası'ndaki Herson Oblast'ın su temini ve sulama suyu ihtiyacı için inşa edilmiştir. Kanal inşaatı 1961 'de başlayıp 1975 yılında tamamlanmıştır. 2014'ten önce Ukrayna, Dinyeper nehrini Kırım yarımadasına bağlayan Kuzey Kırım Kanalı aracılığıyla Kırım'ın tatlı su ihtiyacının %85'ini sağlamaktaydı. Rusya, Kırım'ı 2014 yılında ilhak ettikten sonra, Ukrayna bu kanal vasıtasıyla Kırım'a yapılan su teminini durdurmuştur.

Şekil1. Kuzey Kırım Kanalı Güzergahı ve Barajlar

Yaklaşık 400 km uzunluğunda olan Kuzey Kırım Kanalı Şekil 1de de görüldüğü gibi tali kanallar vasıtasıyla yarımada'daki birçok baraja ve yerleşim yerine içme kullanma ve sulama suyu sağlamaktaydı. Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin Rusya'nın ilhakından önceki nüfusu 2,3 milyon kişi olarak verilmektedir. Rusya'nın ilhakından sonra 160 000 kişi Rusya'dan ve Donetsk ve Luhansk bölgelerinden yarımada'ya yerleşmiştir.

2020 yılı itibariyle Kırım Yarımadasının nüfusu 650 000'i kayıtsız olmak üzere yaklaşık 3 milyon kişi olarak tesbit edilmiştir. Bunun yaklaşık 80 000 'inin askeri personel olduğu tahmin edilmektedir. Son yıllarda yaşanan kurak periyotlar ve artan nüfus su sıkıntısının artmasına su arz güvenliğinin riske girmesine neden olmuştur. Bu da Rusya ve Ukrayna arasında Kuzey Kırım Kanalı'ndan su temini konusundaki hidropolitik gerilimi arttırmıştır.

Kırım Barajlarının toplam depolama hacmi ve su potansiyeli

Kırım'da doğal akımla beslenen ve toplam 188 milyon m³ depolama hacmi olan 14 adet baraj ve gölet mevcuttur. Bunların dışında Kırım'da toplam 146 milyon m³ depolama hacmi olan 8 adet baraj ve gölet bulunmakta olup bunlar Kuzey Kırım Kanalı'ndan gelen su ile beslenmektedir. Kırım'ın yıllık su potansiyeli 430 milyon m³ ile 915 milyon m³ arasında değişmektedir. Kırım'ın yıllık toplam su kullanımı yaklaşık 1,4 milyar m³ olarak bilinmektedir. Kuzey Kırım Kanalı'ndan ise yılda 1 milyar m³ su alınması planlanmıştır.

Kuzey Kırım Kanalı'ndan gelen suyun kesilmesinden sonra ,özellikle 2018 yılından sonra yarımada'daki su kaynaklarının da yetersiz kalması nedeniyle alternatif çözüm arayışları başlamıştır. Rusya'nın Kırım'ı ilhakından sonra yarımada'nın su ihtiyacı göllerden ve yeraltı suyundan karşılanmaya çalışılmış ,ancak kuyulardan yapılan aşırı çekim özellikle kıyı kesimlerinde deniz suyunun karışmasına ve su kalitesinin bozulmasına neden olmuştur.

Suyun Kerç Boğazı üzerinden yeni köprüden, demiryolu tankerleri ile taşınması ve tankerlerle şehir ve kasaba bölgelerine ulaştırılması ve deniz suyu arıtılması gibi çözümler üzerinde durulmuş ancak bu çözüm alternatifleri de uygulamaya konulmamıştır. Bu durum Kırım'da tarımsal sulama ,turizm sektörü gibi sektörleri etkileyerek ciddi ekonomik kayıplar ve ekolojik sorunlar da yaratmıştır.

Neden Kısmi Su Savaşı ?

Kırım'daki su ihtiyacının Kuzey Kırım Kanalı'ndan sağlanması için uzun süredir Rusya ve Ukrayna arasında süren görüşmelerden sonuç alınamamıştır. Bu görüşmelerin sonuçsuz kalması üzerine 2020 yılından sonra suyun temini için Rusya'nın bir askeri harekate girişebileceği de konuşulmaya başlanmıştır.

Bazı yayınlarda 2013'te 130.000 hektar olan ekili alanların kanaldaki suyun kesilmesi nedeniyle 2017'de sadece 14.000 hektara düştüğü yer almaktadır. 2021 yılında kanala günde yalnızca üç ila beş saat su verilmiştir. Aynı yıl, New York Times, üst düzey Amerikalı yetkililerin, Kırım'ın su arzını güvence altına almanın Rusya'nın Ukrayna'ya olası bir saldırısının hedefi olabileceğini söylediklerini aktarmıştır.

Bazı analistler Rusya'nın Ukrayna'nın doğusundan başlattığı hareketin Dinyeper nehrine kadar devam edeceği öngörüsünde bulunmaktadır. Bu durum Rusya'nın Dinyeper nehrinin tümünün kontrolünü ele geçirme hedefi olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 2. Kuzey Kırım Kanalı ve suyun geçişini engelleme yapısı

Kırım'a su temini konusundaki diğer askeri hedef de Kuzey Kırım kanalı üzerindeki kabartma yapısı olmuştur.

Rus Ordusu Suyun Geçişini Engelleyen Yapıyı Havaya Uçurdu

Reuters haber ajansının aktardığına göre; Rus Kırım valisi Sergei Aksyonov 27 Şubat 2022 tarihinde yaptığı açıklamada, Rus askerlerinin Kırım'ın suyunu kesmek için 2014 yılında inşa edilen su yapısını havaya uçurduğunu söylemiştir.

Ancak Kırım'a gidecek olan suyun arz güvenliğini sağlamak için bu yeterli olmayıp Dinyeper nehrinin üzerindeki barajdan itibaren suyun kontrol edilmesi gerekecektir. Bu da Kırım'a su teminini sağlamaya yönelik olarak su kaynağını kontrol etmek amacıyla yönelik kısmi bir operasyon olmuştur.

Rusya'nın Ukrayna'nın işgal planı içerisinde ana hedef olmasa da Kırım'a su arz güvenliğinin sağlanması da bir kısmi su savaşı hedefi olarak ortaya çıkmıştır.

Suyun Kesilmesi İşgali mi Getirdi?

Odessa merkezli bir askeri analist olan Alexander Kovalenko,2020 yılında su kıtlığının Rusya'nın Kırım'daki askeri varlığını sürdürme ve artırma kabiliyetine zarar vermekte olduğunu belirterek .“Su eksikliğine karşı çok savunmasızlar ,Bu çok ciddi bir sorun. Er ya da geç, bunu çözmeleri gerekebilir.”Çözümlerden biri, kanalın ve içinden geçtiği bölgelerin askeri kontrolünü ele geçirmek olabilir.” demişti.

Kovalenko devamla “Böyle bir operasyon , Rus birliklerinin kuzeye doğru Donbas bölgesiyle bağlantı kurması veya batıya doğru, Odessa ve Mykolaiv'deki ekonomik öneme sahip limanları ele geçirerek Transdinyester ve Kırım arasında kesintisiz bir Rus varlığı yaratması için bir yol açabilir.” açıklamasını yapmıştı.

Bu Harekatın Kırım'a İletilecek Suyu Kontrol Amacı da Var

Rusya'nın gerçekleştirmekte olduğu işgal öncesindeki durum değerlendirildiğinde Ukrayna'nın Kırımdaki nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılayarak kanaldan akan su miktarını azaltma hakkının bulunduğu ancak kanalın tamamen bloke edilmesi tartışılabilir bir durum olduğu söylenebilir. Bugün Rusya'nın Ukrayna'yı işgale yönelik sürdürdüğü operasyonda su kaynakları ve su arz güvenliğinin sağlanması hedefinin olduğu görünmektedir. Önce Kırım'ın su arz güvenliği için yapılan plan icra edilmiş olup, harekatın siyasi hedefine göre Dinyeper nehri'nin tam kontrolü de gündeme gelebilecektir.

Ortaya çıkan bu duruma tam bir su savaşı diyebilmek güçtür. Ancak daha önce iki ülke arasında su konusunda yaşanan sorunlar nedeniyle Kırım'a giden suyun kaynağının ele geçirilmesi de bu operasyonun askeri hedefleri arasında yer almıştır. Bu boyutuyla operasyonun bölgesel ölçekli kısmi bir su savaşı özelliği taşıdığı söylenebilir.

Dünyada Jeopolitiğin öneminin daha da artacağı bir döneme doğru girilmektedir. Yeni su ve gıda jeopolitiği, Türkiye de dahil birçok ülke için daha ciddi ulusal güvenlik tehditleri olarak ortaya çıkabilecektir. Bu alanlardaki tehdit algılarımızın yeni duruma göre revize edilmesinde fayda bulunmaktadır.